

19.5.2016

YLIOPISTON ALMANAKKATOIMISTON LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖLLE/
Arviomuistio nimilain uudistamistarpeista. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 11/2016.
Lausuntopyyntö 11.4.2016, OM 24/41/2015

Taustaa

Suomalaisten etunimistö on viime vuosikymmeninä muuttunut ennennäkemättömän nopeasti. Väestön käytössä olevien nimien määrä on moninkertaistunut niin nimenannon yksilöllistymisen kuin erilaisten kansainvälisten vaikutteiden seurauksena. Vuonna 2015 Suomen väestöstä 6 % oli äidinkieleltään muita kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiä. Maahanmuuttajien nimikulttuurit ovat rikastuttaneet nimistöämme, mutta asettaneet samalla kotimaisen henkilönimistön uusien haasteiden eteen. Kotimainen nimikäytäntö on syntynyt vuosisataisen kehityksen tuloksena, ja sen hallittu suojele ja kehittämisedellytysten turvaaminen ovat edelleen tarpeen. Samalla yhteiskunnassamme on huolehdittava siitä, että jokaisella kieliryhmällä on mahdollisuus oman kieli-identiteettinsä mukaisen henkilönimistön käyttämiseen.

Helsingin yliopiston almanakkatoimisto vastaa suomalaisista nimipäiväkalentereista ja uudistaa niitä viiden vuoden välein. Suomalaisen ja suomenruotsalaisen nimipäiväkalenterin keskeisenä tehtävänä on esitellä näiden kieliryhmien käytössä olevaa nimistöä ja mahdollistaa nimipäivien viettäminen valtaosalle maamme kansalaisista. Tämän vuoksi Yliopiston almanakkatoimistossa tutkitaan ja seurataan tarkasti suomalaisten nimenantoa ja sen kehitystä. Koska toimiston asiantuntemus keskittyy nimenomaan etunimistöön, tässä lausunnossa puututaan ainoastaan arviomuistion etunimiä käsitteleviin kohtiin.

Seuraavassa on esitetty Yliopiston almanakkatoimiston keskeisimmät kommentit arviomuistioon nimilain uudistamistarpeista. Muilta osin toimisto yhtyy oikeusministeriön nimilautakunnan lausuntoon, jonka valmistelussa allekirjoittanut on ollut mukana nimilautakunnan varajäsenenä. Lausunnon numerointi viittaa arviomuistion tiivistelmän numerointiin.

2. (Etunimien lukumäärä)

Almanakkatoimisto kannattaa esitystä, että etunimien määrä rajoitetaan edelleen kolmeen.

3.-4. (Etunimen hyväksyttävyyteen liittyvät ehdottomat ja harkinnanvaraiset esteet)

Suomalaisten nimenanto on moniin muihin Euroopan maihin verrattuna poikkeuksellisen luovaa ja monipuolista. Uudisnimiä saadaan nimistöömme jatkuvasti, ja vanhemmilla on varsin suuri vapaus antaa lapsilleen jopa itse keksimiään uniikkiniimiä. Tämän luovuuden taustalla on etenkin 1800-luvun kansallisuusaate, jonka vaikutuksesta suomalaiset alkoivat antaa lapsilleen suomenkielisiä etunimiä ja nimikulttuurimme täydentyi sadoilla uusilla nimillä. Tällaiseen luovuuteen nimenantajia tulee edelleenkin kannustaa, mutta täysin vapaata nimenantoa ei voi suo-

malaisessa yhteiskunnassa olla. Yliopiston almanakkatoimisto kannattaa esitystä, että nimenantoa säädellään edelleenkin lailla niin, ettei nimi saa olla sopimaton, henkilölle haittaa aiheuttava tai kotimaisen nimikäytännön vastainen. Nimenvalinnan ehdottomaksi esteeksi voitaisiin lisätä myös "hyvän tavan vastainen". Toisaalta lain ehtoja voisi väljentää niin, että harvinaiset "etunimityypiset" sukunimet voitaisiin jatkossa hyväksyä etunimiksi, jos ne muutoin täyttävät lainmukaisuuden ehdot.

Erityisen tärkeää on huolehtia nimenannon yhteydessä lapsen edusta, mikä onkin arviomuis-tiossa nostettu ilahduttavalla tavalla esille. Nimen sopimattomuutta ja ilmeistä haittaa koskevaa nimilain säännöstä olisikin hyvä täydentää siten, että etunimeksi ei voida hyväksyä nimeä, jonka arvioidaan olevan lapsen edun vastainen. Nimen sopivuuden ja sen mahdollisesti aiheuttaman haitan arvioiminen on luonnollisesti tulkinnanvaraista, ja usein myös tapauskohtaista, eikä sitä ole siksi syytä avata lakitekstissä tarkemmin. Epäselvissä tapauksissa nimen oikeudenmukaisuuden arvioimiseen tulisi käyttää oikeusministeriön nimilautakunnan asiantuntemusta.

Kotimainen nimikäytäntö, johon voimassa olevassa nimilaissa viitataan, on samoin tulkinnanvarainen termi. Yliopiston almanakkatoimisto kannattaa siihen viittaamista edelleenkin, mutta termin merkitystä voisi lakitekstissä avata, jotta maistraattien päätöksenteko helpottuisi. Tämä keventäisi myös hallintoa, koska lausuntoja ei tarvitsisi enää pyytää yhtä usein nimilautakunnalta. Jos henkilölle halutaan etunimi, joka löytyy saman sukupuolen nimenä jo maamme väestötietojärjestelmästä, se voitaisiin pelkästään tällä perusteella katsoa kotimaisen nimikäytännön mukaiseksi, kuten nimilautakunnassa on vakiintuneesti tehty. Tällaisissa tilanteissa termiä *kotimainen nimikäytäntö* voitaisiin siis tulkita laajasti.

Uudisnimien kohdalla kotimaista nimikäytäntöä tulisi kuitenkin tulkita kapeammin. Laissa voitaisiin esimerkiksi esittää, ettei uudisnimi saa sisältää numeroita tai muita välimerkkejä kuin yhdysmerkin. Nimi tulisi myöskin voida kirjoittaa Suomessa käytössä olevalla kirjaimistolla (poikkeuksena edelleen sellaisten henkilöiden nimet, joilla on jokin yhteys vieraaseen valtioon ja sen nimikulttuuriin). Samoin sen tulisi olla äännerakenteeltaan suomen tai muun kotimaisen kielen mukainen. Myös merkityssisällöltään etunimen tulisi liittyä kansalliseen nimiperinteeseen. Nämä kieliehdot ovat tärkeitä, koska kansallisen kielen nimiperinteen puolustaminen on myös ihmisoikeuksien puolustamista.

5. (Etunimien sukupuolisidonnaisuus)

Suomalaiseen etunimiperinteeseen, samoin kuin muihin länsimaisiin nimikulttuureihin, on esikristillisistä ajoista lähtien kuulunut jako miesten ja naisten nimiin. Käytännössä nimistössämme on tästä huolimatta ollut nimiä, joita on annettu kummallekin sukupuolelle. Eero Kiviniemen (Suomalaisten etunimet 2006: 114) mukaan vuosina 1965–81 elossa olleella suomenkieliselä väestöllä oli 119 sellaista etunimeä, jotka oli annettu eri sukupuolille vähintään 10 kertaa, yleensä toiselle sukupuolelle paljon useammin. Yli 100 kertaa eri sukupuolille annettuja nimiä oli 18 ja yli 1000 kertaa annettuja kolme: *Kaino*, *Vieno* ja *Rauni*. 1980-luvun jälkeen tällaisten molemmille sukupuolille annettujen nimien määrä on kasvanut, mutta niiden kantajien osuus väestöstä on edelleen hyvin pieni. Esimerkiksi vuosina 1960–2005 yli kymmenen kertaa kum-

mallekin sukupuolelle annettuja nimiä oli suomenkielisellä väestöllä kymmenen (Kiviniemi 2006: 115).

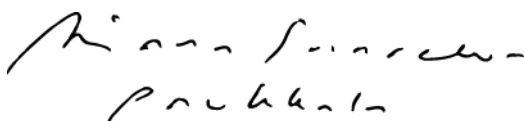
Yliopiston almanakkatoimisto ei näe suomalaisen nimiperinteen ja nimenannon nykytilanteen vuoksi erityistä syytä nimien sukupuolisidonnaisuuden poistamiselle nimilaista, ainakaan tässä kulttuurikehityksen vaiheessa. Lain tulisi kuitenkin jatkossakin mahdollistaa toisen sukupuolen nimen ottaminen sellaisille henkilöille, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa omaa sukupuolta. Tämä koskisi niin henkilöitä, jotka ovat hakeutuneet sukupuolen muuttamiseen tähtääviin tutkimuksiin kuin muita, jotka haluavat nimenmuutosta sukupuoli-identiteettiinsä liittyvistä syistä. Tällä tavoinhan nimilautakunta on jo vakiintuneesti toiminut, kun se on antanut tämän-tyyppisissä asioissa maistraateille lausuntoja ja vedonnut nimilain 32 b §:ssä mainittuun "muuhun pätevään syyhyn".

24.-26. (Menettelytavat nimiasioissa)

Yliopiston almanakkatoimisto pitää arviomuistion etunimiä koskevia menettelytapaehdotuksia tervetulleina ja oikeansuuntaisina. Niiden toteutuminen keventäisi varmasti nimiasioiden käsittelyä ja sujuvoittaisi hallintoa. Maistraattien toimivallan laajentaminen rutiininomaisissa asioissa, joissa nimilautakunnan erityisasiantuntemus ei ole tarpeen, karsisi tehokkaasti turhia ja päällekkäisiä viranomaistoimintoja.

Nimenvallinnan säätelyssä on olennaista, että kansalaiset tulevat nimiasioissa kohdelluiksi yhdenvertaisesti. Siksi on tärkeä huolehtia siitä, etteivät eri puolilla maata asuvat suomalaiset joudu eriarvoiseen asemaan vain siksi, että maistraattiviranomaiset tekevät yksittäisissä nimiasioissa toisistaan poikkeavia ratkaisuja. Tämä yhdenvertaisuus voitaisiin taata – kuten arviomuistiossakin ehdotetaan – siten, että kaikista uudisetunimistä pyydettäisiin nimilautakunnalta lausunto ennen kuin maistraatit tekevät niistä päätökset. Lautakunnan monipuolinen, eri aloja edustava asiantuntemus pääsisi näin tehokkaaseen käyttöön ja nimien lainmukaisuuden arviointiin saataisiin koko maassa yhtenäinen käytäntö.

Helsingissä 19. toukokuuta 2016

Minna Saarelma-Paukkala
Yliopiston almanakkatoimiston johtaja
FT, nimistöntutkimuksen dosentti
minna.saarelma@helsinki.fi
p. 02941 22947